

Joan Veny, *Un torrent de paraules. El lèxic de Joan Santamaria*, Lleida, Institut d'Estudis Ilerdencs / Diputació de Lleida, 2019, 287 p., ISBN: 978-84-16452-58-3.

Un nou llibre del mestre Joan Veny és sempre una ocasió per a congratular-nos tots els amants del lèxic català i dels nostres dialectes. L'interès de Veny per la creativitat lèxica de Joan Santamaria no és recent. Des de la seua estada a Lleida com a catedràtic d'Institut (1961-1963), es va interessar pels escriptors lleidatans i nord-occidentals, actuals i pretèrits. Fruit d'aquest interès fou la seua edició i estudi lingüístic del *Regiment de preservació de pestilència*, de Jacme d'Agramont (segle XIV), així com estudis sobre poetes i prosistes lleidatans contemporanis. En concret, sobre Joan Santamaria Veny havia estudiat ja els dialectalismes en les *Visions de Mallorca* de l'escriptor lleidatà. L'«esponerosa creativitat lèxica i la generosa inserció de dialectalismes tant nord-occidentals com d'altres zones del domini» (p. 11) el van animar a emprendre un estudi més extens del vocabulari de Santamaria, resultat del qual és el llibre que ara s'edita.

El llibre comença amb un esbós biogràfic i bibliogràfic de l'escriptor lleidatà. Com a narrador, des d'un punt de vista literari, els crítics destaquen de la seua obra les *Visions de Catalunya* (1926-1929) i les *Visions de Mallorca* (1935), però des d'un punt de vista lingüístic, la riquesa lèxica de Santamaria es pot rastrejar al llarg de tota la seua producció.

L'objectiu del llibre *Un torrent de paraules. El lèxic de Joan Santamaria* no és inventariar tot el corpus de l'escriptor lleidatà, sinó recollir els mots d'interès per a la història de la llengua catalana del primer terç del segle XX, i els mots que revelen la força creativa de l'autor, incloent-hi arcaïsmes, dialectalismes, cultismes, etc. Tenint en compte el *Diccionari català-valencià-balear (DCVB)*, Veny aconsegueix de donar a conèixer nombroses veus no enregistrades fins ara, així com aportar documentació de vocables que n'estaven mancats.

Les diferents entrades recollides en el llibre van seguides de la indicació de la categoria gramatical i de la definició. A continuació, una o més citacions textuales

n'enriqueixen la definició i permeten comprovar l'ús de cada mot en el seu context. Igualment, s'indiquen les fonts lexicogràfiques on apareixen els vocables. En aquest estudi especialment es tenen en compte, com a diccionaris normatius, el *Diccionari general de la llengua catalana* (1932, 1954) de Pompeu Fabra, i el *Diccionari de la llengua catalana* (1995) de l'IEC; com a diccionari històric, el *DCVB*, i com a diccionari dialectal, el *Tresor de la Llengua, de les Tradicions i de la Cultura Popular de Catalunya* (1935-1947) d'Antoni Griera. A més, hom considera els atles lingüístics, especialment l'*Atles Lingüístic del Domini Català* (2002-2016) de Joan Veny i Lídia Pons, del qual es reproduïxen en el llibre alguns mapes usats per a cartografiar les respectives isoglosses, i el *Petit Atlas Lingüístic del Domini Català* (2007-2017) de Joan Veny. Els atles, juntament amb el *DCVB*, serveixen a l'autor per a precisar l'àrea dels vocables d'àrea no general. En diverses ocasions, depenen segurament de les característiques de cada veu, al final dels articles es troba un breu comentari sobre aspectes diversos relacionats amb els mots: sobre l'origen, sobre els canvis formals o semàntics experimentats, sobre la freqüència d'ús, o sobre l'admissió o no per part de la normativa.

Al final del llibre, com a annex, s'inclou una llista amb la classificació dels mots estudiats en diversos apartats, i segons diferents criteris: augmentatius, diminutius, pejoratius, superlatius, variants formals, variants morfològiques, compostos, derivats, onomatopeies, eufemismes, vulgarismes, ultracorreccions, incorreccions, diatopismes (nord-occidentals, mallorquins, i altres), arcaïsmes, cultismes, neologismes, mots nous no enregistrats o sense documentació, castellanismes, gal·licismes, anglicismes, occitanismes, llatinismes, italianismes i mots d'altres procedències. La diversitat d'agrupaments possibles és ja un bon indicatiu de la riquesa lèxica de Santamaria.

En la introducció del llibre, Joan Veny dedica un apartat a l'aportació dialectal de Santamaria. En aquest apartat, a més de destacar la ja comentada abundància de dialectalismes nord-occidentals de l'obra de Joan Santamaria, transcriu alguns passatges de les novel·les de l'escriptor lleidatà on el mateix autor es refereix a «la importància del tresor lèxic, fraseològic i paremiològic que es troba en els nostres dialectes» (p. 21). Per tant, la tria d'un model lingüístic amb abundants materials dialectals, sobretot nord-occidentals, però també d'altres procedències, era per a Santamaria una elecció lingüística conscient, amb la qual volia demostrar la seua oposició a un model de llengua literària com el que, segons ell, predominava en aquell moment entre els escriptors catalans, i que, al seu entendre, representava un allunyament excessiu respecte a «la llengua viva i sanitària parlada pel poble» (p. 22).

En contraposició a aquest model, Santamaria proposava un major acostament a la llengua parlada, però no únicament al parlar barceloní, com feien altres escriptors, sinó que aquesta aproximació a la parla havia de fer-se des de la variació diatòpica,

tenint en compte el conjunt dialectal català. Veny valora la proposta de Santamaria, però recorda que en la formació de la llengua literària el criteri diatòpic ha de ser sempre selectiu, «renunciant a elements massa locals, vulgarismes, interferències, etc., en nom d'una llengua unitària i, alhora, participativa» (p. 23).

En definitiva, una aportació ben valuosa a la història del lèxic català, a partir d'un autor de la primera meitat del segle xx bon coneixedor del lèxic nord-occidental. Sense oblidar el paper que representa l'abundosa exemplificació del *Corpus Textual Informatitzat de la Llengua Catalana*, de l'Institut d'Estudis Catalans, reconeguda també expressament per Veny (p. 18), seria de desitjar que *El lèxic de Joan Santamaria* servís d'incentiu per a l'elaboració de monografies similars sobre el vocabulari dels nostres escriptors contemporanis, anteriors i posteriors a l'obra codificadora de Pompeu Fabra, procedents dels diferents espais geogràfics de la llengua catalana, i independentment de la major o menor vàlua literària que puguem representar. A bon segur que ens trobaríem amb sorpreses lingüístiques ben interessants, i això ens permetria un millor coneixement dels nostres dialectes, tant actuals com pretèrits.

JOAQUIM MARTÍ MESTRE
Universitat de València
joaquin.marti@uv.es
ORCID 0000-0001-5124-5225